

Aile Planlaması polikliniğine yasal tahliye istemiyle başvuran hastaların değerlendirilmesi

Assessment of the patients who applied to Family Planning unit for legal abortion

Hülya Yıkılkan¹, Berna Dilbaz², Zeynep Kestel³

¹ Uzm.Dr., Dışkapı Yıldırım Beyazıt Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Aile Hekimliği Kliniği, Ankara, Türkiye

² Doç.Dr., Etlik Zübeyde Hanım Kadın Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi, İnfertilite Birimi, Ankara, Türkiye

³ Arş.Gör.Dr., Etlik Zübeyde Hanım Kadın Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Ankara, Türkiye

Özet

Amaç: Çalışma, aile planlaması (AP) polikliniğine yasal tahliye için başvuran hastaların tahliye öncesi ve sonrasında kullandıkları AP yöntemleri, yasal tahliyeye başvurma nedenlerini ve istemli düşük algılarını değerlendirmek amacıyla yapılmıştır.

Gereç ve Yöntem: Çalışma, 01-31 Mart 2011 tarihleri arasında Etlik Zübeyde Hanım Kadın Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi Aile Planlaması Polikliniği'ne yasal tahliye istemiyle başvuran 78 kadına yüz yüze görüşme tekniği ve anket yöntemiyle gerçekleştirilmiştir.

Bulgular: Çalışmaya katılan 78 kadının yaşları, 18 ile 44 arasında değişmekte olup ortalama yaş 31 ± 6.2 'dir. Kadınların %59'u istemli düşüğün bir AP yöntemi olmadığını bilmektedir. Kadınların 22'si (%28,2) herhangi bir doğum kontrol yöntemi kullanmamaktadır. Yöntem kullandığını söyleyen 56 kadının, 32'si (%57) koitus interruptus ile korunmaktadır. Kadınların 74'ü (%94,8) kürtajdan korktuklarını belirtirken, bu korkunun sebepleri arasında %28,2 ile 'ağrılı bir işlem olduğu düşüncesi' ilk sırada yer almaktadır. Kadınların %78'inin çocuk istemi yokken, %16'sının çocuk istemi vardır. Çocuk istemi olmayan kadınların %45'i bilateral tüp ligasyonu veya vazektomi düşünmektedir.

Sonuç: Yasal tahliye için müracaat edenlerin çoğunda çocuk istemi olmamasına rağmen, güvenilir olmayan geleneksel bir yöntemle korundukları ve bundan sonra da tekrar gebe kalmayı istemedikleri görülmüştür. Güvenilir olmayan geleneksel yöntem kullanımı yasal tahliyeye başvuranlarda karşılanmamış aile planlaması ihtiyacının önemini vurgulamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Aile planlaması hizmetleri, meşru düşük, sosyal algı

Abstract

Objective: This study was designed to determine the contraception method preferred by women before and after legal abortion; their reasons to demand legal abortion and their perception of the intervention.

Material and Method: Study was designed at the family planning unit of Etlik Zubeyde Hanım Women's Health Education and Research Hospital between 1-31 March 2011 by the method of face to face interviews with 78 women who demanded legal abortion.

Results: Age of women who contributed to the study were changing between 18 and 44 with the mean age of 31 ± 6.2 . Fifty-nine percent of women knew that legal abortion was not a family planning method. Twenty-two percent of women (28.2%) were using one of the family planning methods. Among the 56 women who were using one of the methods, 32 (57%) were using coitus interruptus. Seventy-four women (94.8%) indicated that they were scared of abortion and among their reasons, the 'idea of a painful event' was the leading cause. Seventy-eight percent of women do not want any more child but 16% want more children. Forty-five percent of the women who do not want any more child, thinking about bilateral tubal ligation and vasectomy.

Conclusion: Although most of the women who demanded legal abortion don't want any more child, they are still using traditional unreliable family planning methods, and they are not willing to be pregnant. The use of unreliable family planning methods highlights the unmet need for family planning among the women who demand legal abortion.

Key words: Family planning services, legal abortion, social perception

* Çalışma 7. Ulusal Üreme Sağlığı ve Aile Planlaması Kongresinde Poster bildiri olarak sunulmuştur.

Kabul tarihi: 28 Temmuz 2012

Giriş

Aile planlaması (AP) hizmetleri bir toplumda kadın sağlığına ve bunun da ötesinde kadın statüsüne katkı sağlayan en önemli etkinliktir. Ülkemizde ana çocuk sağlığı sorunu, özellikle 1950 yılından sonra aşırı doğurganlığın ve çocuk düşürmelerinin artması ve anne ölümlerine neden olması biçiminde ortaya çıkmıştır. Türkiye’de aile planlaması hizmetlerinin temelleri 1965 yılında çıkarılan 557 sayılı “Nüfus Planlaması Hakkında Kanun” ile atılmış, aile planlaması yöntemlerinin kullanımını serbest bırakılmıştır (1).

Aile planlaması hizmetlerini düzenleyen ikinci yasa 1983 yılında yeniden düzenlenmiş, 2827 sayılı “Nüfus Planlaması Hakkında Kanun”la isteğe bağlı gebelik sonlandırılması işlemleri ve sterilizasyon hizmetleri, bu hizmetleri sunacak personelin görev, yetki ve sorumlulukları ayrıntılı esaslara bağlanmıştır. Bu yasanın 5. maddesi “Gebeliğin onuncu haftası doluncaya kadar annenin sağlığı açısından tıbbi sakınca olmadığı takdirde istek üzerine rahim tahliye edilir” şeklindeki ifade ile kadınlara sağlıklı bir ortamda onuncu haftası doluncaya kadar gebeliklerini sonlandırma hakkı tanınmış, hastane ve sağlık kuruluşları da bu hizmeti sunmakla görevlendirilmiştir.

İsteyerek düşük, din, yasa ve sosyal normlarla çeşitli şekillerde ve derecelerde yasaklanarak kontrol altına alınmak istenmesine rağmen ilk çağlardan günümüze kadar doğurganlığın kontrolünde başvurulan bir uygulama olmuştur (2). Düşük her ne şekilde olursa olsun kadın sağlığını olumsuz etkileyen bir durumdur. İsteyerek düşüklerin uygun sağlık koşullarında gerçekleştirilmesi, düşük öncesi ve sonrası bakım ve üreme sağlığı ve aile planlaması danışmanlığı sunulması halen üzerinde en çok konuşulan konulardan biridir (3).

Çalışmanın amacı, aile planlaması polikliniğine yasal tahliye için başvuran hastaların, yasal tahliye öncesi ve sonrasında kullandıkları AP yöntemlerini, istemli düşüğe başvurma nedenlerini ve yasal tahliye algılarını değerlendirmektir.

Gereç ve Yöntem

Bu çalışma, Etlik Zübeyde Hanım Kadın Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi Aile Planlaması Polikliniği’nde, 01-31 Mart 2011 tarihleri arasında yapılmıştır. Kesitsel türde bir araştırmadır. Aile planlaması polikliniğine yasal tahliye istemiyle başvuran tüm kadınlara araştırmanın amacı, içeriği ve yöntemi konusunda bilgi verilmiş ve araştırmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden kadınlar çalışmaya dahil edilmiştir. Çalışmaya katılmayı reddeden kadın olmamıştır.

Verileri toplamak için, araştırmacılar tarafından oluşturulan; demografik, obstetrik, yasal tahliye algıları ve kullandıkları aile planlaması yöntemi hakkında bilgiler içeren anket formu kullanılmıştır. Veriler bir araştırmacı tarafından poliklinik ortamında, özel bir odada kadınlarla tek tek ve yüz yüze görüşülerek toplanmıştır.

Araştırma sonucu elde edilen verilerin değerlendirilmesinde ortalama, standart sapma, sayı, yüzdelik hesaplamaları ve Ki-kare önemlilik testleri kullanılmıştır. Sonuçlar %95’lik güven aralığında değerlendirilmiştir.

Bulgular

Çalışmaya 78 kadın katılmıştır. Bu kadınların yaşları, 18 ile 44 arasında değişmekte olup ortalama yaş 31 ± 6.2 ’dir. Kadınların %60,3’ünün daha önce yasal tahliye deneyimi olmamış, %28,2’sinin daha önce 1 kez, %11,5’inin daha önce 2 kez deneyimi olmuştur (Tablo 1).

Kadınların 22’si (%28,2) herhangi bir doğum kontrol yöntemi kullanmamakta, yöntem kullandığını söyleyenlerin ise % 41’i koitus interruptus yöntemi ile korunmaktadır (Tablo 2). Kadınların sahip oldukları yaşayan çocuk sayısı ile herhangi bir AP yöntemi kullanma durumları arasında anlamlı bir ilişki olup, çocuk sayısı arttıkça yöntem kullanımı artmaktadır (p:0.003). Ancak, kadınların eğitim durumları ile modern bir AP yöntemi kullanma durumları arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır (p:0.693).

Kadınların %59’u yasal tahliyenin bir aile planlaması yöntemi olmadığını bilmektedir.

Yasal tahliye öncesi herhangi bir yöntemle korunmayan 22 kadından, %3,6’sı (n:8) gebe kalamayacağını düşündüğü için, % 3,1’i (n:7) ihmalkarlık nedeniyle, % 2,7’si (n:6) yan etki nedeniyle ve % 0,5’i (n:1) ise medyada çıkan haberler nedeniyle herhangi bir doğum kontrol yöntemi kullanmadığını söylemiştir.

Kadınların yasal istemli düşüğe başvurma nedenleri incelendiğinde, yeterli çocuk sayısına sahip olduğunu düşünme (%33,3) ilk sırada yer almaktadır. Bunu sırasıyla, ekonomik nedenler (%20,5), küçük yaşta çocuğunun olması (%15,4), teratojen maruziyeti (%11,5), kendi isteği (%9), evlilik dışı ilişki (%3,8), çalışıyor olması (%2,6), önceki gebeliğinin zor geçmesi (%1,3), kronik hastalığının varlığı (%1,3) ve eşinin isteği (%1,3) takip etmektedir.

Kadınların 74’ü (%94,8) yasal tahliye işleminden korktuklarını belirtirken, bu korkunun sebepleri arasında %28,2 ile ‘ağrılı bir işlem olduğu düşüncesi’ ilk sırada yer almaktadır (Tablo 3).

Tablo 1. Kadınların demografik özellikleri

Özellikler	Sayı (n)	Yüzde (%)
Yaş		
18-22	5	6.5
23-27	21	26.8
28-32	18	23.0
33-37	23	29.4
38 ve üzeri	11	14.1
Eğitim Durumu		
Okuryazar	1	1.3
İlkokul	27	34.6
Orta okul	22	28.2
Lise	22	28.2
Üniversite	6	7.7
Yaşayan Çocuk Sayısı		
Yok	6	7.7
1 Çocuk	15	19.2
2 Çocuk	35	44.9
3 Çocuk	15	19.2
4 Çocuk	3	3.8
5 Çocuk	4	5.1
Daha Önce dilatasyon/küretaj sayısı		
Yok	47	60.3
1 Kez	21	28.2
2 Kez	10	11.5
TOPLAM	78	100.0

Tablo 2. Kadınların yasal tahliye öncesi ve sonrası kullandıkları doğum kontrol yöntemleri

Kadınların yasal tahliye öncesi kullandıkları doğum kontrol yöntemleri			Kadınların yasal tahliye sonrası doğum kontrol yöntem tercihleri		
Yöntem	Sayı (n)	Yüzde (%)	Yöntem	Sayı (n)	Yüzde (%)
Koitus Interruptus	32	41.0	RIA**	39	50.0
Kondom	14	17.9	KOK*	13	16.7
KOK*	5	6.4	BTL***	8	10.3
RIA**	2	2.6	Mesigna	4	5.1
Depo-provera	1	1.3	Kondom	2	2.6
Mesigna	1	1.3	Koitus Interruptus	2	2.6
BTL***	1	1.3	Vazektomi	1	1.3
Yöntem kullanmıyor	22	28.2	İmplant	1	1.3
			Bilmiyor	4	5.1
			Yöntem istemi yok	4	5.1

*KOK: Kombine oral kontraseptif

**RIA: Rahim içi araç

***BTL: Bilateral tüp ligasyonu

Tablo 3. Kadınların yasal tahliyeden korkma nedenleri

Neden	Sayı(n)	Yüzde (%)
Ağrılı bir işlem olması	22	28.2
Jinekolojik muayene korkusu	14	17.9
Psikolojik nedenler	13	16.7
Dinsel kaygılar	13	16.7
Tekrar çocuk sahibi olamama kaygısı	4	5.1
Yapılacak işlemi bilmemek	3	3.8
Sağlığa zararlı olduğu fikri	3	3.8
Genel anestezi alamamak	2	2.6

Başvuranların 61'inde (%78,2) çocuk istemi yokken bunların sadece %45'i (n:28) tahliye sonrası bilateral tüp ligasyonu veya vazektomi düşünmektedir. Çocuk istemi olan kadınlar ortalama 3,8 yıl sonra çocuk sahibi olmak istemektedirler. Çocuk istemi olmayan, BTL veya vazektomi gibi kalıcı yöntemler düşünmeyen kadınlar (n:31), bu kararlarına gerekçe olarak; yeniden çocuk sahibi olmak isteyebileceğini (n:14), BTL veya vazektomiyi eşinin istemediğini (n:10), cerrahiden korktuğunu (n:3), herhangi bir aile planlaması yöntemini düzgün kullanma kararı verdiğini (n:2), işlemin yan etkisinden korktuğunu (n:2) ifade etmişlerdir.

Kadınların %94,8'i tahliye sonrası bir AP yöntemi kullanmak istediklerini belirtmiştir. Seçtikleri yöntemler arasında RİA ilk sırada yer almaktadır (Tablo 2).

Tartışma

İstemli düşükler gelişmekte olan ülkelerdeki karşılanamayan aile planlaması hizmetlerine olan gereksinimin bir göstergesidir. Düşük hizmetleri ile ilgili bütüncül bir bakım ve izlem programı oluşturarak güvensiz düşükleri önlemek, üreme sağlığı programlarının en önemli hedeflerinden biridir. İstenmeyen veya planlanmamış gebelikler çoğunlukla isteyerek düşükle sonlandırılmaktadır. Ayrıca, gelişmekte olan ülkelerin bir kısmında isteyerek düşük hizmetlerinin yasal sistem içerisinde yaygın ve ulaşılabilir olmaması doğurganlığı etkilediği gibi, annenin mortalite ve morbiditesini de artırmaktadır (4). Deneyimler tahliyelere karşı baskılayıcı politikaların sıklıkla başarısızlığa uğradığını ve güvensiz düşük insidansının arttığını göstermiştir (5,6). Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) istatistiklerine göre 2008 yılında tüm dünyada 21,6 milyon isteyerek düşük gerçekleşmiş ve her gün 200 kadar kadın, uygunsuz şartlarda gelişen kürtaj nedeni ile hayatını kaybetmektedir (7).

Türkiye'de isteyerek düşükler 1965 yılına kadar tamamen yasak olmasına karşın, 1965'ten itibaren sadece tıbbi endikasyonlarla yapılmasına izin verilmiştir. 1983 tarihinde kabul edilen 2827 sayılı yasa ile sağlıklı bir ortamda onuncu haftası doluncaya kadar gebeliklerini sonlandırma hakkı tanınmış, hastane ve sağlık kuruluşları da bu hizmeti sunmakla görevlendirilmiştir. Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (TNSA)- 2008 verilerine göre, Türkiye'deki kadınların beşte biri kendiliğinden düşük ve %22'si de isteyerek düşük yapmıştır (8). Ülkemizde son 5 yıl içerisinde 15-49 yaş grubu evlenmiş kadınlarda her 100 gebelikte gerçekleşen isteyerek düşük sayısı 10'dur (8).

Çalışmamızda isteyerek düşük için başvuran kadınların yaş ortalaması 31'dir. 2008 TNSA verilerinde de yaşa özel düşük hızları 30-34 yaşlarında en yüksek değere ulaşmakta, bu yaştan sonra ise düşmektedir. Yine TNSA-2008 verilerine göre Türkiye'de kadınların %73'ü herhangi bir yöntem kullanmakta ancak bunların %27'si güvenilir olmayan geleneksel yöntemlerle korunmaktadır. Bu çalışmada da kadınların %72'si korunmakta ancak bunların %41'i geleneksel yöntem kullanmaktadır. Bulgularda, eğitim durumunun modern yöntem kullanımını artırmadığı görülmektedir. Çalışmamızda üniversite mezunu olan kadınların sayısının diğer gruba göre daha az olmasının buna neden olabileceği düşünülmüştür.

Çalışmamızda kadınların yasal tahliye istemlerinin nedenleri incelendiğinde, belirtilen en önemli neden çocuk sayısının fazla olmasıdır (%33,3). Bunun ardından ekonomik nedenler ve son yaşayan çocuğun yaşının küçük olması gelmektedir. Saptadığımız nedenler daha önce yapılan çalışmalarla benzerlik göstermektedir (6,9,10,11). 2003 TNSA verilerine göre de Türkiye'de her on kadından dördü daha fazla çocuk istemediği için (%41) düşük yapmıştır. Bunu önceki gebeliği yeni sonlandığı için düşük yapmayı tercih eden kadınlar (%17) izlemektedir (12).

Bir gebeliği sonlandırma kararı kadının suçluluk, pişmanlık ve kayıp duygularını yaşamasına neden olmakta, evlilik ve aile ilişkilerini etkileyebilmektedir. Özellikle

tahliyelerin yasal olmadığı durumlarda psikolojik travmanın daha da ağır olduğu rapor edilmektedir (9). Çalışmada, kadınların tahliye yapma öncesi duygularına bakıldığında %94,8'i korku yaşamaktadır. Yapılan çalışmalar, istemli gebelik sonlandırma öncesi kadınlarda sorumluluk duygusunun baskın olduğunu ayrıca en az yarısının dinsel ve etik kaygılardan dolayı suçluluk duygusunu yaşadığını göstermektedir (13,14). Bir çalışma da, bu duygularla beraber; suçluluk, pişmanlık ve kayıp duygularını da yaşadığı halde kadınların %70 oranında bu kararlarını değiştirmek istemediklerini göstermektedir (15).

Çalışmada tahliye sonrası yöntem kullanmayı düşünen kadınların oranı %94,8'dir ve bunların %50'si RİA tercih etmiştir. Bu sonuçlar Türkiye verilerine yakındır. Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması verilerine göre gebeliğin sonlandırılmasını takip eden ay içinde herhangi bir modern yöntem kullanmaya başlama oranı %40 düzeyindedir (12). Düşük sonrası yöntem kullanan kadınlar arasında en yaygın olanlar sırasıyla RİA, hap ve kondomdur. Bir başka çalışmada düşük sonrası en çok RİA tercih edilmesinin ve uygulanmasının nedeninin; danışmanlık hizmetinin işlem öncesi verilmesi ve düşük sonrası kadın masada iken RİA uygulanması olduğu düşünülmektedir (16).

Çalışma sonuçlarında görüldüğü gibi başvuruların %78,2'inde çocuk istemi olmadığı halde bunların sadece %45'i tahliye sonrası BTL veya vazektomi düşünmektedir. Bu göstermektedir ki; düşük için müracaat eden kadınların çoğu tekrar gebe kalmayı istemedikleri halde güvenilir olmayan geleneksel bir yöntemle korunmaya devam etmektedirler. Gerekçe olarak öne çıkan nedenlere bakıldığında, BTL ve vazektomi düşünmemelerinde eşlerin etkisi öne çıkmaktadır. İşlemler konusundaki bilgi eksikliğinin buna neden olabileceği düşünülmüştür fakat daha geniş sayıda ve kontrollü çalışmalarla bu fikrin desteklenmesi gerekmektedir.

İsteyerek yapılan ve ana sağlığını tehlikeye sokan düşükler, etkin aile planlaması yöntemlerinin öğretilmesi ve kullanımının sağlanması ile önlenabilir. Güvenilir korunma yöntemleri gelecekteki düşükleri ve komplikasyonları önleyebileceğine göre yasal tahliye için başvurulara güvenilir aile planlaması yöntemi seçmeleri için danışmanlık vermek gerekmektedir.

Kaynaklar

1. Ulusal Aile Planlaması Hizmet Rehberi. T.C. Sağlık Bakanlığı Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Genel Müdürlüğü, Ankara. Cilt 1. 2005:27.

2. Akadlı B. A Cross-Sectional Study on Abortions. Nüfus Bilim Dergisi 1986; 85(7):27-41.
3. Kırımlıoğlu N. Family Planning and Medical Abortion in Turkey, in the Light of Law And Ethics. Türkiye Klinikleri J Med Ethics-Law-Hist 1998; 6(1):24-32.
4. Öztürk H, Okçay H. Unplanned pregnancies and induced abortions. Aile ve Toplum Derg 2003; 6(2):63-69.
5. Fathalla MF. From obstetrics and gynecology to women's health: The road ahead. Newyork, London. Parthenon Publishing Group; 1997:238-239.
6. Yılmaz S, Ege E, Akın B, Çelik Ç. The Reasons of Induced Abortion and Contraceptive Preference in 15-49 Years Women. İÜFN Hem. Derg. 2010; 18(3):156-163.
7. World Health Organization/Division of Reproductive Health Unsafe abortion: global and regional estimates of incidence and mortality due to unsafe abortion, with a listing of available country data (WHO/RHT/MSM/97.16) Geneva: World Health Organization; 1998.
8. TNSA (Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması), Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü. 2008:65.
9. Şahin S, Cevahir R, Sözeri C. The Evaluation of The Women Applying for Deliberate Abortion to The Sakarya Maternal and Child Care Hospital. Fırat Sağlık Hiz Derg 2006; 1(1):17-32.
10. Karaoğlu L et al. Fertility Characteristics and Contraceptive Use of the Married Women Working at Turgut Özal Medical Center. Inonu Üniversitesi Tıp Fakültesi Derg 2005; 12(2): 93-97.
11. Kavlak O, Atan ŞU, Saruhan A, Sevil U. Preventing and terminating unwanted pregnancies in Turkey. J Nurs Scholarsh 2006; 38(1):6-10.
12. Tezcan S. TNSA (Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması) 2003. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü.
13. Kero A, Lalos A. Ambivalence--a logical response to legal abortion: a prospective study among women and men. J Psychosom Obstet Gynaecol 2000; 21(2):81-91.
14. Kero A, Högberg U, Jacobsson L, Lalos A. Legal abortion: a painful necessity. Soc Sci Med 2001; 53(11):1481-1490.
15. Gülnar D, Sunay D, Çaylan A. Risk Factors Related with Postpartum Depression. Türkiye Klinikleri J Gynecol Obst 2010; 20(3):141-148.
16. Karabacak O, Arslan M, Eren LC, Erdem A. Contraceptive practices of women after abortion in Turkey. Eur J Contracept Reprod Health Care 2001; 6(3):129-133.

İletişim:

Uzm.Dr. Hülya Yıkılkan

Dışkapı Yıldırım Beyazıt Eğitim ve Araştırma Hastanesi
İrfan Başbuğ cad /Dışkapı-Ankara, Türkiye

Tel:+90.541.3772075

e-mail: hulyayikilkan@hotmail.com